

"יעוד ויחוד"

מטרת המסמך:

- א. הגדרת תפקידו והיקף אחריותו של צה"ל בעיצוב דפוסי הפעולה הערכיים של חייליו ומפקדיו, ככוח המגן בצבאה של מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית - תוך הכרה בהשפעה שיש לכך גם על עתידם כאזרחים במדינת ישראל.
- ב. החינוך בצה"ל הינו מרכיב בחוסן הלאומי ולכן הכרחי לעסוק בו, מסמך זה מהווה תשתית לתפיסת החינוך ולמדיניות צה"ל בתחומים השונים.

הנחות יסוד

- א. "מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל, על עצמאותה ועל בטחון אזרחיה ותושביה" (מתוך "רוח צה"ל").
צה"ל ייטיב לבצע את משימותיו אם חייליו יהיו חדורים בתחושה איתנה של זהות לאומית ויבינו את משמעות היותם חיילים בצבאה של מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית - ואת המגבלות החלות עליהם בעת ביצוען. תחושה והבנה אלה מחזקות את הזדהות החייל עם צה"ל ובכך הן משפרות את אופן ביצוע המשימות המוטלות עליו במסגרת הצבאית.
- ב. מדינת ישראל נמצאת עדיין בעיצומו של התהליך ההיסטורי, שעיקרו בניית אומה מתחדשת. במשימה זו ממלא צה"ל תפקיד חשוב כפי שמוטל עליו על-ידי ממשלת ישראל במפורש או במשתמע.
- ג. **"עם בונה צבא בונה עם"** - הרכבו של צה"ל, מאפייני השירות בו, משך השירות והמקום שצה"ל תופס בתודעה הציבורית, מביאים לכך שלשירות הצבאי השפעה מעצבת על אישיותם, על עמדותיהם ועל התנהגותם של חיילי צה"ל ומפקדיו. לפיכך צה"ל הוא אחד הגופים המשפיעים על דמותן של החברה והמדינה.
- ד. **האופי הייחודי של השירות בצה"ל**
 - 1) בצה"ל משרתים צעירים בשלב מכריע בחייהם המשפיע על עיצובם כבני אדם וכאזרחי המדינה. בשל היות הצבא ארגון היררכי שהשירות בו ממושך ואינטנסיבי, יש בכוחו להשפיע על חייליו באופן משמעותי בעת שירותם.
 - 2) במשך שנות שירותו בצה"ל שוהה החייל במחיצת מפקדיו וחבריו תקופות ממושכות. לעיתים הוא שרוי בתנאים תובעניים ובמצבים לא שגורתיים, המעמידים במבחן את ערכיו ותכונותיו, ממצים את יכולותיו ומכשירים אותו לשאת בנטל, שקודם לכן לא נשא על כתפיו.

- 3) השירות בצה"ל מזמן בעבור חייליו מפגש בין אוכלוסיות שונות בחברה הישראלית (כדוגמת מגדר, דתות, מוצא ועדות). על צה"ל לאפשר שירות שוויוני, משמעותי ומכבד לכל חייליו באשר הם תוך הקפדה על המפגש הבין תרבותי, המתקיים ביחידות השונות, מפגש אשר טומן בחובו פוטנציאל לצמיחה להעשרה הדדית ולתחושת שותפות אך גם סיכוי ליצירת מתחים וקונפליקטים. במקביל נדרש צה"ל לאפשר בעבור המתגייסים אליו מגוון אפשרויות רחב ככל האפשר.
- 4) צה"ל מחייב את חייליו לשיתוף פעולה הדוק לשם מילוי משימותיו, ובכך הוא מהווה זירה בה מחויב החייל לתפקוד בחברה מגוונת ומורכבת.

1. גיבוש הזהות הלאומית

- א. צה"ל הוא צבאה של מדינה דמוקרטית. חיילי צה"ל הם אזרחים במדינה דמוקרטית וככאלה יש לטפח בהם את תחושת המחויבות כלפי המדינה וערכיה, ערכים הבאים לידי ביטוי במגילת העצמאות, ברוח צה"ל ובמורשתו.
- ב. צה"ל הוא צבאה של המדינה היהודית-דמוקרטית שבה הזהות היהודית הינה גרעין הזהות הלאומית של מדינת ישראל.
- בחברה הישראלית קיימות תפיסות שונות באשר לאופייה הרצוי של הזהות הישראלית-יהודית ובאשר לזיקה שבין ישראליות ליהדות.
- בצה"ל משרתים יהודים חילוניים, יהודים דתיים, יהודים מסורתיים, וכאלה שאינם יהודים על פי דתם שבחרו לקשור את גורלם עם מדינת ישראל.
- צה"ל אינו מגדיר "יהדות" מהי או "ישראליות" מהי, מקומן של שאלות אלה הוא ה"מגרש החברתי" ושם הן אמורות להידון ולהתברר. יחד עם זאת צה"ל מסתמך על אירועים, מסורות, דעות, סמלים וטקסים שונים מתוך אוצר הזיכרון ההיסטורי היהודי, בכדי לגבש את הכרתם הלאומית של המשרתים בו.
- לאור כל אלה, על צה"ל לבנות את הזהות הלאומית של חייליו על בסיס הערכים והזיכרון הקולקטיבי של העם היהודי ולהציג לחייליו את גווניה השונים של היהדות, באופן המאפשר להם לראות את עצמם שייכים אליה ולהזדהות עימה.
- ג. "ביסוד השירות בצה"ל עומדות אהבת המולדת, המחויבות והמסירות למדינת ישראל-מדינה דמוקרטית, המהווה בית לאומי לעם היהודי-לאזרחיה ולתושביה", (מתוך "רוח צה"ל"-ערך יסוד אהבת המולדת ונאמנות למדינה).
- מעריך יסוד זה עולה כי ההגנה על המדינה תובעת מסירות בלב ובנפש וכי חייל בעל זהות לאומית מגובשת ייטיב לבצע את תפקידו.

2. הקשר לארץ

לעם היהודי יש זיקה היסטורית, תרבותית ודתית לארץ ישראל ולירושלים בירת הנצח של העם היהודי. התנועה הציונית לגווניה חתרה למימוש זיקה זו תוך כינון מחדש של עם ישראל בארצו.

צה"ל רואה בקשר לארץ ישראל אבן יסוד לתחושת השליחות והמחויבות של חייליו לשירות. לפיכך יפעל צה"ל לחזק את הקשר לארץ ולערכי הציונות.

3. צה"ל וזיכרון השואה

צה"ל, כמדינת ישראל כולה, רואה בשואה את אחד האירועים המרכזיים בדורות האחרונים ובהיסטוריה בכלל, אירוע ייחודי בעל השלכות לאומיות ואנושיות חשובות ביותר. החינוך להנחלת זיכרון השואה מהווה מרכיב חשוב בכלל החינוך שמקנה צה"ל לחייליו. צה"ל יפעל להנחלת זיכרון השואה על מנת לחזק את הקשר ואת תחושת השייכות של החייל למדינת ישראל ולצה"ל.

4. "צבא העם"

צה"ל, כ"צבא העם", ימשיך לגייס לשורותיו, רבים ככל האפשר, בסדיר ובמילואים. הזרם המרכזי של החברה הישראלית שותף להסכמה המחייבת שירות בצה"ל, בסדיר ובמילואים. להסכמה זו נודעת חשיבות רבה בהבטחת חוסנו הלאומי ובשל כך ראוי לפעול במלוא המרץ לטיפוחה, לביסוסה ולחיזוקה של הסכמה זאת.

על צה"ל להשתדל ליצור הזדמנויות שוות, ככל האפשר, לבאים בשעריו גם כאשר הדבר דורש התייחסות ייחודית לחלק מהם, על מנת לשלבם באופן המיטבי בצה"ל בפרט ובחברה הישראלית בכלל.

עם השנים גדל והלך שיעור הצעירים שכלל לא גויסו לצבא, או שגויסו ולא סיימו את שירותם. צה"ל יבחן את עצמו בהתמדה כדי להבטיח שמרב האזרחים בגיל השירות יתגייסו, תוך צמצום במידת האפשר בשיעור המשתחררים והמשתמטים.

הדבר דרוש גם בכדי לקדם את שוויון החובות של אזרחי המדינה וגם בכדי לתת הזדמנות לאוכלוסיות ייחודיות להשתלב באופן מיטבי בצה"ל ובחברה.

תופעת ההשתמטות משירות ותופעת השחרור המוקדם, פוגעות הן ביכולתו של צה"ל לעמוד במשימותיו והן בערך השירות ובתחושת השוויון והמחויבות למדינת ישראל.

5. העדר הסכמה לאומית

החברה הישראלית מקוטבת מבחינה אידיאולוגית. קיטוב זה מקבל גוונים שונים בהתאם למציאות המדינית המשתנה, ומעלה שאלות וסוגיות קשות, שלמשימות צה"ל יש זיקה אליהן. X

צה"ל, כצבאה של מדינת ישראל, מדינה דמוקרטית פועל לעיתים במציאות של העדר הסכמה לאומית. מציאות זו מחייבת את צה"ל שלא לנקוט עמדה הנוגעת ללב הדיון הפוליטי ולממש את חובתו לבצע במסגרת החוק והמשטר הדמוקרטי, את המשימות המוטלות עליו על ידי הדרג המדיני.

6. שירות החרדים בצה"ל

עקרון השירות השוויוני במדינת ישראל מנחה את צה"ל בעידוד גיוסם של חרדים, בהתאם לחוקי המדינה ולערכיה. צה"ל נפגע מאי גיוסם של חרדים, על אף שמעוגן בחוק, בהפסידו כוח אדם איכותי הנדרש לעוצמתו. בהתחשב במורכבות הנושא ובחיוניותו, חייב צה"ל לעשות את המרב מבחינתו וליצור מסלולי שירות שונים וייחודיים, שיאפשרו שירות של חייבי גיוס חרדים, אשר תורתם אומנותם, גם בנסיבות הקיימות.

7. מפקד - מודל לחיקוי כמפקד וכאזרח

המפקדים בצה"ל יהוו דוגמא ומופת לפקודיהם ולחברה באופן שיתבטא במקצועיותם הצבאית, בכישורי הפיקוד והמנהיגות ובהתנהגותם הערכית כחיילים וכאזרחים.

8. מערך המילואים

א. חיילי המילואים המגויסים מתוקף חוק, מהווים את עיקר כוחו של צה"ל ולפיכך, על צה"ל לטפח באופן רציף ומתמיד את נכונותם של אנשי המילואים לשירות בכל הרמות והתפקידים. X

ב. חיילי המילואים משרתים לעתים קרובות על חשבון צרכיהם האזרחיים ומתוך אמון בצה"ל.

יש לשמור מכל משמר על הרצון הטוב הקיים בקרב משרתי המילואים ולהקפיד ששירותם יהיה משמעותי ויספק להם תחושה אמיתית של תרומה וכי זמנם היקר ינוצל כראוי.

9. רב תרבותיות

צה"ל שואף ליצור מרקם חברתי היוצר מכנה משותף רחב, יחד עם זאת, אל לו לצה"ל לבטל את נקודת המוצא התרבותית של חיילי צה"ל המאפיינת את דתם, עדתם או את ארץ מוצאם, אלא שראוי לו לכבד את השונות ואף לאפשרה במידה הראויה.

10. קליטת עלייה

- א. החיילים העולים מהווים מרכיב חשוב ואיכותי בכל מערכי צה"ל. עלינו להשקיע מאמצים רבים ומתמשכים על מנת שהאיכות הטמונה בחיילים העולים תמצא ביטוי הולם. הדברים אמורים לא רק במאמצים אותם יש להשקיע על מנת שהם ישרתו ביחידות האיכותיות ביותר אלא גם שישרתו כמפקדים וקצינים בהתאם לאיכותם ולמשקלם היחסי ביחידות צה"ל.
- ראוי שצה"ל יפעל למיצוי איכותם גם במחיר של השקעה ייחודית נוכח קשיי השפה בפרט והקליטה בכלל, הניצבים בפני העולה החדש.
- ב. העולים מגיעים לארץ מארצות ומעדות בעלות היסטוריה ותרבות עשירה. קליטה אמיתית ונכונה של עליה מטילה חובה הדדית, על הנקלטים ועל הקולטים גם יחד, להכרה ולהבנה של עולמם התרבותי של שני הצדדים.
- ג. סוגיות שונות מאפיינות את שירותם של החיילים העולים בצה"ל ושל בני משפחותיהם, אלה שרשומים כיהודים ואלה שאינם רשומים כיהודים.
- לעתים, הן מקשות על השתלבותם של חיילים אלה בצה"ל ודורשות פתרון המתחשב בנכונותם להקריב את חייהם למען מדינת ישראל. צה"ל יפעל וינקוט עמדה בנושאים אלו הן לצורך חיזוק רוח היחידה והן כמרכיב במחויבותו לטיפול בפרט. חוסר נקיטת עמדה או חוסר עשיית פעולה המתחייבת מן המצב מתפרשים לעתים על ידי החייל כמעילה באמון.

11. ישראלים בני דתות שונות

- א. בגיבוש הזהות הישראלית והיהודית יש להתחשב בעובדה שצה"ל מורכב ממגוון של עדות ודתות - חיילים המשרתים כתף אל כתף ביחידות צה"ל השונות. שירותם של החיילים, שאינם בני הדת היהודית, תורם לכוחו של צה"ל ומבטא את היותם חלק בלתי נפרד מהחברה הישראלית.
- ב. צה"ל שואף להגדיל את שיעור בני הדתות השונות המשרתים בו. עלינו לחזק את תחושת השותפות שלהם, לכבדם ולסייע בביסוס שייכותם לחברה הישראלית.
- לשם כך, יש לוודא שחיילי צה"ל יכירו ויכבדו את מורשתם ואת תרבותם של לא-יהודים, המשרתים בצבא.

12. קשר למשפחות השכולות ולמשפחות השבויים והנעדרים-

"ברית אמת היא לנו, קשר לא נפרד. רק אשר אבד לי קנייני לעד" (רחל)

- א. שמירת הקשר של המפקדים, החיילים והיחידות עם המשפחות השכולות הינו לא רק מקור עוצמה בעבור צה"ל, אלא גם חלק ממחויבותו לרעים שנפלו ולבני משפחותיהם.
- מורשתם של הנופלים במערכות ישראל והנצחת זכרם, הינן נכסי צאן ברזל של צבא ההגנה לישראל וראוי שיהוו מרכיב חשוב בהכשרתם של חיילי צה"ל ובבניית רוח היחידה.
- ב. על צה"ל לשמור את הקשר עם משפחות החיילים השבויים והנעדרים, להוות עבורם משענת ותמיכה בנשיאת הנטל של אי ידיעת גורלם של הבנים ולעשות כל שביכולתו להשיבם בשלום הביתה.

13. "שגרירים" לחברה הישראלית

לצה"ל יש בכל רגע נתון עשרות אלפי חיילים משרתים שהם גם "שגרירים" בתוך החברה בישראל. יש לפעול על מנת שהתנהגותם בצה"ל ומחוצה לו והמסרים שהם נושאים לבני משפחותיהם ולסביבתם האזרחית, יתרמו לחיזוק הקשר בין העם וצבאו.

14. מעורבות בקהילה

פעילותם של חיילי צה"ל בתוך הקהילה, מעבר למימד הביטחוני שצה"ל אחראי לו, מוסיפה אתגר למשרתים בו, כיחידות וכחיילים, נותנת לשירותם משמעות ייחודית נוספת המעצבת ומטפחת את מחויבותם החברתית של חיילי צה"ל ואת מקומו של צה"ל בתוך החברה.

15. יהדות התפוצות

יהדות התפוצות מהווה חלק בלתי נפרד מהעם היהודי ומרכיב חשוב לחוסנה של מדינת ישראל.

ההכרות והקשר עם יהדות התפוצות נותנים משמעות נוספת לשירות בצה"ל. צה"ל מהווה מרכיב חשוב בהזדהותם של יהודי התפוצות עם מדינת ישראל והעם היהודי. רבים מיהודי התפוצות הגיעו ומגיעים לישראל, לאורך השנים, נפגשים עם חיילי צה"ל ונחשפים למאפייניו השונים. בעבור חיילי צה"ל, המפגש עם יהדות התפוצות הוא הזדמנות נוספת להכיר את משמעות המושג "עם יהודי" ולהכיר צדדים נוספים בזהות היהודית. צה"ל יפעל לחיזוק הקשרים בין מפקדיו וחייליו ליהדות התפוצות.

"אֵד אִם מְעַלְתִּי – לֹא לְנֶצַח
כַּחֲשֵׁתִי – לֹא עַד תָּם.
וְשָׁבְתִי שׁוֹב קְשׁוֹב הַחֶלֶד
אֶל כְּפַר מוֹלְדֹתוֹ"

"עבריה" / רחל